

En el rellotge d'un despatx del tercer pis del número 55 del carrer Atocha de Madrid passaven uns minuts de les 10 h de la nit. Era el dilluns del 24 de gener del 1977. Poca estona abans, una vuitantena de treballadors del transport privat de Madrid que es trobaven en vaga havien abandonat el local. Quedava poca gent en aquell despatx laboralista, proper als encara il·legals PCE i a les CCOO, quan, de sobte, va sonar el timbre. Tan bon punt els van obrir la porta, dos homes joves –posteriorment identificats com a José Fernández Cerra i Carlos García Juliá–, armats amb pistoles automàtiques, una Super Star i un FN Browning, 9 mil·límetres Parabellum, van entrar violentament al local, mentre un tercer, Fernando Lerdo de Tejada, es quedava a l'escala vigilant. Després de cridar a les nou persones que van trobar dins que alcessin les mans, els pistolers, sense gairebé cap més comentari, van disparar indiscriminadament. Tot seguit, van abandonar el local convençuts que la matança havia estat completa i que, darrere seu, no havien deixat ningú amb vida.

El resultat va ser contundent: de manera immediata i en les hores posteriors, van morir tres advocats, Luis Javier Benavides, Enrique Valdelvira i Javier Sauquillo, tots tres militants del PCE, l'estudiant de dret Serafín Holgado, i l'empleat del despatx Ángel Rodríguez Leal. Els altres quatre van quedar ferits; alguns, com l'advocada María Dolores González Ruiz, companya de Javier Sauquillo, greument. D'aquesta manera, pocs minuts després dels trets uns advocats que arribaven per assistir a una reunió es van trobar amb un panorama dan-tesc. Aquell dilluns havia estat especialment ple d'esdeveniments luctuosos. Al matí, els GRAPO havien segrestat el general Emilio Villaescusa Quilis, president del Consell Suprem de Justícia Militar, i a la 1 h del migdia moria la jove estudiant María Luz Nájera, colpejada per un pot de fum llançat per la policia mentre participava en una manifestació en protesta per l'assassinat, el dia abans, de l'estudiant Arturo Ruiz. Quan la notícia del nou atemptat va començar a circular per Madrid i pel conjunt del territori de l'estat, la consternació, el terror, la

Cop ultra a la transició

Ara fa trenta anys, un escamot d'extrema dreta irrompia en un despatx laboralista de Madrid, al carrer Atocha. Matà cinc persones. Amb aquest assassinat, el més terrible de la transició, els autors pretenien fer fracassar el procés cap a la democràcia.

indignació es van escampar com la pólvora.

Una lliçó de democràcia. Tothom considerava que es tractava de l'atemptat més greu dels comesos fins a aquells moments. Feia temps que l'extrema dreta actuava amb absoluta impunitat i que existia la convicció que moltes de les seves actuacions gaudien de complicitats entre sectors de l'aparell de l'estat. Com es va demostrar en el judici a què foren sotmesos el febrer del 1980 els autors de l'atemptat, les pistoles havien sorgit, certament, de l'exèrcit, i els processats mantenien amistat amb antics membres de la brigada politicosocial, com Antonio González Pacheco, àlies "Billy el Niño".

Aquella nit i l'endemà van ser especialment tensos. El Govern –encapçalat per Adolfo Suárez– es trobava atrapat en una situació difícil, entre els atemptats que cometien ETA i els GRAPO i l'extrema dreta, amb una reforma política acabada d'aprovar per referèndum, un PCE encara il·legal, unes converses tot just iniciades amb

l'oposició democràtica i un exèrcit farcit de militars franquistes. La matança d'Atocha representava una autèntica bufetada contra els seus plans reformistes. Per aquesta raó volia que les exèquies dels assassinats es fessin amb la més gran discreció possible, cosa que finalment no va poder ser.

Els advocats madrilenys, en una assemblea multitudinària celebrada l'endemà de l'atemptat, van imposar que la capella ardent s'instal·lés a la seu del Col·legi d'Advocats. Antoni Pedrol Rius, el seu degà, durant l'entrevista que havia celebrat amb Martín Villa, el ministre de la Governació, li havia dit: "Comprenderà vostè que, de la mateixa manera que la Policia Armada i la Guàrdia Civil vetlla els seus morts, els advocats també volem vetllar els nostres." Durant tres hores, a més, la capella ardent va estar oberta al públic. També es va aconseguir que una part del recorregut de l'enterrament es fes pels carrers de Madrid i a peu. Quan el dimecres dia 26 de gener tingué lloc l'enterrament, la manifestació pública va ser impressionant. El

A dalt, el soterrament dels advocats morts al carrer Atocha de Madrid, que va congrega una gran multitud de persones. A l'esquerra, tres dels advocats morts (a dalt): Luis Javier Benavides, Enrique Valdevira i Francisco Javier Sauquillo, i els ferits (a baix): Luis Ramos, Alejandro Ruiz i M. Dolores González. També van morir l'estudiant Serafín Holgado i l'empleat Àngel Rodríguez.

PCE va posar en funcionament un servei d'ordre de 2.000 militants perquè tot es portés a terme amb un ordre es-

Cinc condemnes per a cinc morts

En el judici de l'Audiència Nacional pel crim d'Atocha, José Fernández Cerrá i Carlos García Juliá van ser condemnats a 193 anys de presó, Francisco Albadalejo a 63, Leocadio Jiménez a 4 i Gloria Herguedas a 1. Fernández Cerrá, després de quinze anys de presó, va sortir en llibertat condicional l'any 1991 i algunes fonts l'han situat anys més tard treballant en una empresa de seguretat. García Juliá, que gaudia de llibertat condicional des del 1991, es va escapar a Bolívia l'any 1994 i dos anys després fou detingut per tràfic de drogues. Actualment compleix presó en la penitenciària d'alta seguretat de Palmasola, a La Paz. Al seu torn, Albadalejo va morir a la presó el 1985. També va morir l'any 1985 Jiménez, d'un càncer de laringe. De Lerdo de Tejada, no se'n va saber res més, i algunes fonts l'han situat al Brasil, tot i que el delictes va prescriure l'any 1997.

trictes. El silenci de les més de 100.000 persones que aquell dia van sortir al carrer contrastava amb els punys alçats i els milers de flors que van acompanyar els fèretres. En contra del que havien previst els assassins, el seu acte va acabar enfortint el procés democràtic.

Judici i condemna. Pocs dies després dels fets, la policia va detenir els presumptes assassins, José Fernández Cerrá, Carlos García Juliá i Fernando Lerdo de Tejada, que, confiats amb la impunitat de què havien gaudit fins ara, s'havien quedat a Madrid. Es va detenir també el "sindicalista" vertical, que havia estat secretari provincial del sindicat del transport, Francisco Albadalejo Corredera, com a inductor dels fets, Leocadio Jiménez Caravaca, que els subministrà les armes, i la promesa de Cerrá, Gloria Herguedas, com a còmplice. Però el judici no es va celebrar fins al febrer del 1980, tres anys després de la matança i quan un d'ells, Lerdo de Tejada, s'havia fet escàpol, l'abril del 1979, aprofitant un estrany permís penitenciari que li havia concedit un antic jutge del franquista Tribunal d'Ordre Públic, Rafael Gómez Chaparro. Fins avui es troba encara en parador desconegut.

Era la primera vegada que l'extrema dreta compareixia davant d'un tribunal. Van ésser interrogats coneguts dirigents de l'extrema dreta com Sánchez Covisa i Blas Piñar. I no van faltar actituds de prepotència durant el judici, ni cants com el "Cara el sol" i crits de "Franco, Franco" entre el públic. L'Audiència Nacional va condemnar cinc persones en relació amb l'autoria material dels fets, però, dels responsables polítics, mai no se'n va saber res. L'any 2002, Jaime Sartorius, que va actuar com a advocat de l'acusació particular, va declarar que faltaven els caps pensants: "No ens van deixar investigar. Per a nosaltres, les investigacions assenyalaven cap als serveis secrets, però només hi assenyalaven. Amb això no vull dir res." Així, la matança d'Atocha s'ha convertit en un episodi —un més— de la transició, ple d'incògnites i de preguntes que mai no van tenir resposta.

Pelai Pagès i Blanch